

Logik och lidelse

När de två första delarna av Bertrand Russels självbiografi (del I täcker perioden 1872—1914, del II 1914—1944) kom ut, hävdades gärna från — i synnerhet — konservativt håll, att det mesta skrivits långt tidigare — vilket är en helt riktig iakttagelse — och att den åldrande Russel numera ingalunda är kapabel till sådana tankegångar och formuleringar. Det märktes ju på hans politiska ställningstaganden! Sålunda skrev Leif Carlsson i sin recension av del II i SvD den 25.4.68: »...; men då kommer man strax med vemod att tänka på den åldrande filosof som nu ställt sin penna och sitt namn till FNL-propagandans disposition och vrider hastigt blicken tillbaka till en för världen och honom lyckligare tid.» Att konservativa lever i det förflutnas lyckligare tidevarv vet vi; här visar LC också att Russels intellektuella kapacitet inte gäller när den används mot LC:s antikverade åsikter.

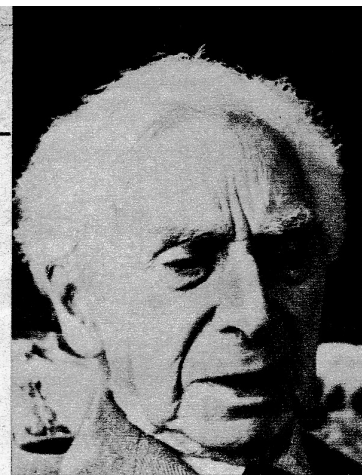
Det sades också om del II att den inte stod i samma klass som del I. Delvis kan, tror jag, förklaringen till den något ljummare kritiken sökas i det faktum, att del I rör den period av Russels liv, som han helt ägnade vetenskapen, medan del II känne-

tecknas av ett socialt och politiskt engagemang. »Mitt liv före 1910 och mitt liv efter 1914 var lika skarpt åtskilt som Fausts liv före och efter mötet med Mefistofeles», skriver Russel i del II. The Economist fann det lägligt att påpeka att det föreligger en viss diskrepans mellan Russels stränga logik och empirism och hans eget lidelsefulla handlande. Detta omdöme kan nog sägas stämma. Men man får inte glömma att när det gäller politik kommer recensentens värderingar in, då går det allvar i leken; när det gäller Russels livsverk Principia Mathematica (1910) kan man strö lagrar och beundra det stora intellektet — för den förstår man i varje fall inte.

Nu har del III (1944—1967) (Natur & Kultur, pris hft 39:—) kommit ut. Det torde bli svårare att hävda att den bygger på äldre material. Denna memoardel är ännu obehagligare för hans åsiktsfiender, ty den handlar till största delen om hans kamp mot kärnvapen och USA:s angreppskrig mot det vietnamesiska folket. Nu kommer den andra myten in: att Russel skulle vara vilseledd och utnyttjas av Ralph Schoenman (över vilken R strör lovord i boken) och andra, samt att han inte skriver sina böcker

Vi, nr 44, 1.11. 1969.

sid. 1.

och upprop själv. Båda dessa påstående torde kunna vederläggas av det faktum att denna bok finns på våra bokhandelsdiskar. Russells språk är lika vackert och, nota bene, **logiskt** som någonsin tidigare. Han skriver själv att det vore orimligt att kräva att han ensam skulle hinna skriva alla upprop. Ingen ställer dessa krav på andra offentliga personer, tex regeringsmedlemmar. Däremot får ingenting gå ut i hans namn utan att han först genomläst det.

Bitterhet...

Bertrand Russel borde vara bitter. Aldrig har hans kamp mot orättvisor blivit förstådd. Första gången han satt i fängelse var 1918 för pacifistisk propaganda, sista gången 1961 (vid 89 års ålder) för störande av den allmänna ordningen i samband med en anti-kärnvapendemonstration. På 40-talet blev han mer eller mindre utkörd ur USA på grund av sin frispråkighet i sexuella frågor (se *Marriage and Morals*, 1929); på 50-talet blev han utskrattad för sitt engagemang i kärnvapenfrågan; på 60-talet har han rönt massivt motstånd i samband med Krigsförbrytartribunalen. Sista budet är senilitet. (Än har man, mig veterligt, emellertid inte talat om ålderssymtom när det gäller hans konferenser om Tjeckoslovakien.)

En viss bitterhet tycker man sig kanske också märka i denna sista memoardel. Detta bör dock inte tas som ett tecken på uppgivenhet; han påpekar vid flera tillfällen att han känner sig onyttig och måste ta itu med något

»Att läsa **Bertrand Russel** är emellertid inte bara att stifta bekantskap med ett av seklets stora intellekt; det är inte bara att göra en utflykt i den moderna historiens viktigaste händelser och idéströmningar — det är också en estetisk upplevelse» skriver **Bengt Jangfeldt** i sin uppskattande recension av den nu föreliggande 3:dje delen av Russells stora livsskildring. Denna del behandlar tiden 1944—67. Ett förslag: läs gärna parallellt **Gustav Johansons** bok **Svenska folkets undångömda öden** (BOC-serien/Cavefors, 17:—) som ger makalösa inblickar i politisk historia och geografi från en något tidigare period här i Norden. Gustav Johanson var redaktör för *Ny Dag* under 25 år och riksdagsman i 18.

nytt — vilket hittills har resulterat i Pugwash-rörelsen, the Committee of 100, the Bertrand Russell Peace Foundation m m samt över 20 böcker sedan 80-årsdagen! Självklart är det hans vetgirighet och hans skepsis som håller honom vid så sunda vätskor; hans förmåga att — trots starka lidelser — se allt på ett visst avstånd, att s a s stå över mänsklig dårskap. Vilket han väl också torde göra.

...men också humor

Och så naturligtvis hans ironiska humor. Betecknande är hans sätt att visa på ofriheten i USA genom att påpeka att hans son alltid brukade gråta då han tilltalades av en amerikansk polis. Eller, för att ta ett exempel: »År 1950, vilket började med Order of Merit och slutade med Nobelpriset, tycks ha markerat höjdpunkten av min respektabilitet. Det är sant att jag började känna mig något illa till mods, eftersom jag fruktade att detta kunde innebära början till blind rättrogenhet. Jag har alltid hävdad, att ingen kan vara respektabel utan att vara lastbar, men så avtrubbat var mitt sinne för moralen, att jag inte kunde inse, på

vilket sätt jag hade syndat.» Det är inte minst detta slags subtila humor som gör Russells författarskap till vad det är.

Att läsa Bertrand Russell är emellertid inte bara att stifta bekantskap med ett av seklets stora intellekt; det är inte bara att göra en utflykt i den moderna historiens viktigaste händelser och idéströmningar — det är också en estetisk upplevelse. Den klara tanken ger ett klart språk; form och innehåll blir ett. Avståndet mellan författare och läsare utplånas på grund av integreringen av tanken och formen och den helhet som därigenom skapas. Det är inte tryckta bokstäver som möter en; det är Bertrand Russel själv som talar och omvägen över tryckeriet märks inte.

Denna sista memoardel är, tycker jag, lika välskriven, informativ och underhållande som de två föregående. Men framför allt är den mer relevant — den rör dagens händelser och är skriven av en man i deras mitt. Han arbetar tillsammans med ungdomar och har ungdomen med sig i sin kamp. Den nya generationen uppskattar och vördar honom, inte p g a hans höga ålder, utan för hans handlande, hans omutliga intellekt och principfasthet: vid 89 års ålder demonstrerar

han, sittstreckar, bryter mot lagen och kastas i fängelse; vid 93 års ålder river han vid ett möte sönder det medlemskort av labourpartiet som han innehaft i 51 år; innan han grundade sin Peace Foundation höll han ensam på med att begära amnesti för politiska fångar i 40 länder! Så sent som i år har han anordnat konferenser om Tjeckoslovakien. Ibland verkar det som om de, som anklagar honom för senilitet, inte läser hans skrifter eller följer med i hans aktiviteter, utan nöjer sig med övertygelsen att han, mänskligt att döma, borde vara senil. Det kan jag hålla med om, men jag skulle också vilja genskjuta att graden av förkalkning ju beror på ens utgångsläge och att Russell, om man ska döma mänskligt, borde varit död för länge sedan. Eller man kan ju svara som han själv gör i denna förnämliga bok: »Denna metod att minska mitt inflytande upprör och förargar mina vänner och förnärmar mig, men vad beträffar dem, som inte delar mina åsikter, tror jag mig kunna säga att detta nästan är deras enda motargument. Hur som helst, om anklagelsen stämmer, kan jag inte inse varför någon gör sig besvär att kommentera mitt pladder.»